

Таврія (Південь)

Необхідний матеріал для занять: кольорові олівці, ілюстрації костюмів, хат, подвір'я, страв.

Гутірка №1

Сьогодні ми завітаємо до перлини України – Півдня. Широта і безмежність степів, мудрість Кримських гір, ніжність Чорного моря, куточок української землі де можна віднайти копії Італії, Греції та інших країн світу – це і є Перлина України.

До південного етнографічного району належать Запорізька, Херсонська, Миколаївська, південь Дніпропетровської та Одеської областей, а також Крим. Південь, або *Степовий етнографічний район* можна поділити на три групи: *південно-східна (Приазов'я), нижньоподніпровська, південно-західна.*

Перш ніж досліджувати традиції і культуру цього краю, давайте спробуємо віднайти його на мапі України, та визначити на наших мапах у «Щоденниках мандрівників».

(Виховник спільно з юнацтвом визначають умовні межі Півдня на мапі України, після чого діти зафарбовують дану територію у своїх Щоденниках.)

На Півдні є як височини так і низовини, гори. Але 40% території України займають степи, які саме й знаходяться на Півдні. Характерною особливістю Півдня є Кримські гори.

В степу переважають ковила, типчак, півонія, шавлія, полин, а з тварин – ховрах, полівка сіра, тхір степовий, перепілка, одуд, жайворонок.

Для Кримських гір характерна така рослинність: плющ, сунічник дрібноплідний, граб східний, дуб, глід, ялівець, а з тваринного – олень кримський, козуля, голуб сизий, дика свиня, орел-білохвіст, чорний гриф.

Гра «Кавуни»

На майданчику – «баштані» кладуться різні речі, що виконуватимуть роль кавунів. Частина майданчика обводиться: то буде «курінь» для «сторожа». Бравши сторона, гравці ховаються по кущах, за деревами. Вибравши зручний момент, вони вискакують із схованок, біжать на «баштан» і «рвуть кавуни» вигукуючи:

-А ми рвемо кавуни, а сторож не бачить!

-Рву-рву кауни, діда не боюся!

- Поки дід прібіжить – уся каша збіжить!

При наближенні сторожа гравці тікають і збігають із другого боку баштана. Баштанник ловить їх і садовить у курінь. Коли всі гравців буде переловлено, знову «саджаять» кавуни, обирається новий сторож і набіги тривають далі.

Населення Півдня

Історичний розвиток південних теренів України, як і Слобожанщини, зумовив яскравий вияв різних культур – і кочових народів, і еллінської Середземноморської цивілізації, і кавказців, і слов'ян. Тут поруч з українцями, білорусами, росіянами живуть болгари, серби, молдовани, греки, німці, вірмени, татари та ін. Проте переважає все ж українська традиція.

Зайняття населення Півдня

Господарство півдня переважно землеробське. Тут була поширена молотьба котком з допомогою диканів та гарманування. Садівництво займає значну частину південних земель, поширене також виноградарство, особливо на Миколаївщині й Одещині. Скотарство південних районів має багато спільних рис із східними регіонами: шкіряний одяг *чабанів*, *гурлига*, *гаман*, де зберігалися лікувальні інструменти, ножі, різки тощо. З сільськогосподарського транспорту тут були поширені вози (підводи), а також *гарба* з високими бортами, що використовувалась для перевезення сіна або соломи, інших громіздких сільськогосподарських продуктів. Через відсутність у степах прісної води тут мало криниць. Тому в південних районах населення будує в кожному подвір'ї спеціальні ями для збирання дощової води, яка використовується для поливання городини. Дно і стінки таких *басин* (місцева назва) звичайно цементується. Це дає змогу зберігати чисту питну воду, яку привозять з інших районів. Часто в одному подвір'ї є по дві басини: для дощової та для питної води.

Гра «Повінь»

Діти утворюють коло, присідають і вдають, що сплять. Один з учасників («вартівник») ходить у середині, сторожує і кричить. «Повінь! Рятуйтеся!». Тоді всі розбігаються, шукаючи собі місце схову від повені (паркан, лавка, пенюк, горбок....). примостившись, перебігають з місця на місце, а вартівник намагається їх спіймати. Котру дитину спіймає, та стає вартівником.

Хто не знайшов для себе придатного місця, то йде на допомогу вартівникові.

Гутірка №2

Гутірку варто розпочати з загадок, які пов'язані з хатнім вжитком.

1. Ходять, ходять, а в хату не заходять? (Двері)
2. Людей годую, а сама голодна,
Часом гаряча, часом холодна. (Піч)
3. На дірявім мості, танцювали гості. (Сито-борошно)
4. Стоїть дубина, на дубині соснина,
На соснині коноплина, а на коноплині глина,
А в глині капустина, а в капустині свинина. (Обід на столі)

Хати і подвір'я

Хати будувалися з товстими стінами, глибокими амбразурами для вікон і дверей, вкривалися високими дахами з соломи або очерету. Причілки хат виходили на вулицю, тому вони найкраще оздоблювалися розписом. На фронтонах встановлювався дерев'яний кінь (*вершило*) або голуб, в деяких районах – різьблене зображення змії, що є дуже архаїчним елементом у культурі південних українців. Подвір'я обгороджувалося кам'яними мурами, за якими було видно всі господарські будівлі: погріб із високим накриттям і дверима, плита (*кабиця*), на якій готували їжу влітку. Біля причілку хати обов'язково був квітник (*палісадник*), де росли мальви, нагідки, чорнобривці, бузок.

В інтер'єрі хати значну роль відігравали домоткані доріжки (*ряднинки*), настінні килими, *налавники*, а також вишиті хрестиком і гладдю рушники; вікна прикрашалися мережаними фіранками, ліжка – вишитими і мережаними простирадлами, край яких виглядав з-під ковдри, а також вишитими подушками.

На Дніпропетровщині широко побутував декоративний розпис: всередині хати розписувалося все – комин, верхні фризи стін, припічок, навіть стеля. Дуже поширеним був також керамічний посуд.

Одяг Півдня

Одяг південного регіону України відзначається поєднанням найкращих рис народного вбрання з елементами міської моди. Так для пошиття одягу як чоловічого, так і жіночого, тут використовували переважно фабричні тканини, адже в цих районах не вирощувався ні льон, ні коноплі. Жінки носили приталені кофти з вузькими комірцями або традиційні українські сорочки з пишно зібраною горловиною, дуже рясні й довгі спідниці з нашитими на подолі декоративними смугами з плису, оксамиту чи атласу. Носили також вишиті або кольорові фартухи з фабричних тканин, безрукавки. Чоловічі сорочки були вишиті спереду, їх, як правило, заправляли в штани, тільки в Криму була поширена чоловіча тунікоподібна сорочка, що носилася поверх штанів. Верхнім одягом для чоловіків і жінок були пальта різного крою, з хутряними комірами, хоча також побутували й традиційні свитки, кожушки. Типовим чоловічим одягом став у XVIII – XIX ст. піджак, який тут називали *твинчиком*. Жінки також носили й плаhti, але переважно як святкове вбрання, головним убором був шовковий очіпок, на який вдягалася намітка, а пізніше хустка.

Чоловіки носили смушкові або з іншого хутра шапки, а весною й восени – картузи. Типовим взуттям для холодної пори року були жіночі й чоловічі шиті на ваті «валянки», які взувалися в гумові калоші.